

Джерела та література

1. Optimization Techniques in University Timetabling Problem: Constraints, Methodologies, Benchmarks, and Open Issues / A. Bashab et al. Computers, Materials & Continua. 2023. Vol. 74, no. 3. P. 6461–6484.
2. Jackline A. Managing Educational Resources Effectively. Newport International Journal Of Current Issues In Arts And Management. 2025. Vol. 6, no. 1. P. 1–7.

Секція 6. ФІЛОСОФІЯ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ

УДК 378.091.3:004-057.87]:005.25

Олег Гавришок

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІТ-ПРОФІЛЮ

Анотація. У дослідженні окреслено основні чинники, що впливають на формування професійної відповідальності майбутніх фахівців ІТ-сфери. З'ясовано, що формування відповідальності здобувачів вищої освіти залежить від їх особистісних якостей, організації освітнього середовища, професійної діяльності викладачів і особливостей комунікативної взаємодії в освітньому середовищі закладу вищої освіти, організації практики тощо. Встановлено, що за умови цілеспрямованого впливу, з урахуванням виявлених чинників можливо підготувати фахівця, який не лише володітиме високим рівнем компетентності, а й буде готовий брати на себе відповідальність за професійні рішення.

Ключові слова: професійна відповідальність, здобувачі вищої освіти, ІТ-сфера, особистісні якості, професійні рішення.

Oleh Havryshok, PhD Student

Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine

FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL RESPONSIBILITY IN IT STUDENTS

Професійна відповідальність є однією із ключових компетентностей сучасного фахівця ІТ-сфери. Під професійною відповідальністю розуміють усвідомлене виконання професійних обов'язків, готовність нести відповідальність за наслідки своїх рішень і дій, дотримання етичних норм та здатність діяти в інтересах суспільства, клієнта чи організації навіть тоді, коли це суперечить особистим інтересам.

Період підготовки у закладі вищої освіти – це етап не лише опанування майбутніми фахівцями професійними знаннями і вміннями з програмування, мереж чи штучного інтелекту, а й формування ціннісно-мотиваційної сфери, яка визначає їхню подальшу професійну поведінку. Тому дослідження чинників формування професійної відповідальності саме на етапі здобуття вищої освіти є надзвичайно актуальним.

Дослідження формування професійної відповідальності в ІТ-освіті є відносно новим напрямком, що поєднує педагогіку, психологію та етику технологій. Проведені Н. Габрусєвою дослідження дали змогу виявити певну взаємозалежність показників асертивності та професійної відповідальності у здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей: «збіг за когнітивним та ціннісним компонентами; високим рівнем тривожності та низькою здатністю респондентів брати на себе відповідальність, особливо в нестандартних професійних ситуаціях.

У респондентів більш виражені ознаки асертивної поведінки, ніж професійної відповідальності» [1, с.188].

У дослідженні О. Стасюка зі співавторами [4] зосереджено увагу на системному підході до формування академічної доброчесності як основи професійної компетентності. Автори аналізують емпіричні дані, показуючи, як етичне середовище впливає на відповідальність студентів. Вони аналізують міжнародні дослідження, такі як Guerrero-Dib et al. (2020), де доведено зв'язок академічної чесності з етичною поведінкою на роботі, та Verhoef et al. (2022), що пропонують формування спільноти практиків для виховання культури відповідальності.

У контексті проблеми професійної відповідальності важливим є підхід М. Кічки [2] щодо необхідності інтеграції теоретичних знань, практичних умінь та особистісних якостей майбутніх економістів, необхідності адаптації до ринку праці і бізнес-партнерства. У дослідженні вказано на прогалини в українській освіті, зокрема, такі як брак етичних модулів у підготовці майбутніх фахівців.

Аналіз досліджень свідчить, що професійна відповідальність формується через комбінацію інституційних, педагогічних та особистісних чинників, з акцентом на цифровізацію та етику. Однак, для конкретніших висновків необхідно більше емпіричних даних саме для ІТ-сфери в Україні.

Формування професійної відповідальності значною мірою залежить від індивідуально-психологічних особливостей майбутнього фахівця. Студенти з внутрішнім локусом контролю (ті, хто вважає, що результати їхньої діяльності залежать насамперед від власних зусиль) демонструють вищий рівень відповідальності, ніж студенти із зовнішнім локусом (які схильні пояснювати успіхи та невдачі зовнішніми обставинами). За теорією Л. Колберга [цитуються за 3], перехід до постконвенційного рівня (коли людина керується універсальними етичними принципами, а не лише соціальними нормами чи страхом покарання) є необхідною умовою сформованості професійної відповідальності. Здатність розуміти емоції та потреби інших людей сприяє формуванню відповідального ставлення до клієнтів та колег. Адекватна самооцінка та вміння планувати свою діяльність, ставити цілі та контролювати їх досягнення є базою для відповідального виконання професійних обов'язків.

Соціальне оточення студента відіграє не менш важливу роль, ніж його індивідуальні особливості. Якщо в сім'ї батьки демонстрували відповідальність за свої слова та вчинки, дитина з більшою ймовірністю переносить цей патерн у доросле життя. Вплив референтної групи може бути як позитивним (коли в групі цінується чесність і відповідальність), так і негативним. Важливими є корпоративна культура студентського колективу та студентське самоврядування. Активна участь у громадській діяльності закладу вищої освіти сприяє розвитку лідерських якостей та розумінню наслідків власних рішень для інших.

Фундаментом для формування професійної відповідальності є освітнє середовище, яке охоплює норми, політики та культуру закладу вищої освіти. Створення етичного середовища, де академічна доброчесність є нормою, безпосередньо впливає на студентів. Наприклад, упровадження кодексів поведінки, антиплагіатних систем та виставлення прозорих оцінок сприяє усвідомленню відповідальності.

Надзвичайно важливо вміщувати до навчальних планів дисципліни з професійної етики, правового регулювання професійної діяльності. Активні та інтерактивні методи (рольові ігри, вирішення етичних дилем, моделювання професійних ситуацій) сприяють не лише засвоєнню знань, а й формуванню відповідального ставлення до виконання професійних обов'язків. Реальна професійна діяльність під час практик та стажувань, де майбутній фахівець несе реальну відповідальність за якість виготовленого цифрового продукту, сприяє значно швидшому усвідомленню ваги і важливості професійних рішень. Якщо оцінка залежить тільки від теоретичних знань, мотивація до відповідальної поведінки знижується. Натомість включення до критеріїв оцінювання етичного складника, якості виконаної практичної роботи, дотримання термінів та правил сприяє формуванню професійної відповідальності.

Особистість викладача є потужним прикладом для наслідування. Компетентність викладача, володіння сучасними цифровими інструментами, його відповідальна й етична поведінка (дотримання термінів, об'єктивне оцінювання, визнання власних помилок), регулярне надання конструктивного зворотного зв'язку щодо якості виконаної роботи та етичних аспектів поведінки сприяють формуванню професійної відповідальності майбутнього фахівця ІТ-сфери.

На формування професійної відповідальності майбутніх фахівців ІТ-сфери, впливають такі чинники: особистісні якості здобувачів вищої освіти; організація розвивально-рефлексивного освітнього середовища, конструктивна взаємодія викладачів і студентів, діалогізація освітнього процесу; відповідальна поведінка компетентного викладача, дотримання ним кодексу професійної етики і честі; постійна співпраця з бізнес-партнерами; належна організація практики. Тільки за умови цілеспрямованого впливу, з урахуванням означених чинників можливо підготувати фахівця, компетентного, етично зрілого, готового брати на себе відповідальність за професійні рішення навіть у найскладніших ситуаціях динамічної ІТ-сфери.

Джерела та література

1. Габрусєва Н. Дослідження професійної відповідальності та асертивності студентів технічних спеціальностей як ресурсів продуктивних копінг-стратегій. *Молодь і ринок*. 2022. № 3-4 (201-202), С. 184-190. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.260030>.
2. Кічка М. П. Сутність і структура професійної підготовки фахівців економічного профілю: сучасні наукові підходи. *Академічні візії*. 2025. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17102541>
3. Оси́ка О. Теорія морального розвитку дитини Л. Колберга в сучасній психології. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць*. 2019. № 27. С. 359 – 368. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-27.%p>
4. Стасюк О. Л., Хомік О. М., Ліщук-Торчинська Т. П., Тарасюк Л. М. Формування академічної доброчесності як професійної компетентності здобувачів освіти в умовах закладу вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 20. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16763803>

УДК 62:331.5

Богдан Лаврін

Науковий керівник: Оксана Горішна, доктор філософії

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РОЛЬ ПРОФЕСІЇ ІНЖЕНЕРА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Анотація. У сучасному світі інженер є ключовою фігурою у створенні, впровадженні та вдосконаленні технологій, що забезпечують розвиток суспільства. Його діяльність поєднує наукові знання, технічні навички та творчий підхід для вирішення актуальних проблем людства.

Ключові слова: інженер, технології, інновації, розвиток, суспільство.

Bohdan Lavrin

Scientific supervisor: Oksana Horishna, Ph.D

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE ROLE OF THE ENGINEERING PROFESSION IN CONTEMPORARY SOCIETY

Професія інженера відіграє надзвичайно важливу роль у становленні техногенної цивілізації. Використання штучного інтелекту, автоматизації, систем моделювання вимагає нових компетентностей і постійного навчання. Саме інженери перетворюють наукові знання на практичні рішення, формуючи матеріальне середовище існування людини. Інженери створюють